

מתוך סדרת הספרים

עלון כל המועדים

הלכות והליכות בענין "ארבעה פרשיות" [חלק א]

השל"ה (ריש מגילה דף רסו) האריך שפרשת פרה אינה מדאורייתא, וכן כתב הב"ח (תרפ"א) וכן משמע בתשובות מהרי"ל (סימן קפב) שלא הזכיר מדאורייתא אלא פרשת זכור, וכן משמע מתוס' שני"ן שכתב דהוי מדרבנן שכתב "דאין שום קריאה מדאורייתא רק פרשת זכור", וכן כתב הרא"ם (סימן ב') שפרשת פרה מדרבנן לפי שאין מעם בקריאה מדאורייתא וגם מי יודע היכן רמיזה (הובא במג"א תרפ"א א), ומיהו בשו"ע קמו (ב) ובא"ר שם קיים שיטה זו שפרשת פרה מדאורייתא, וכן הביא בתרומת הדשן (סימן קט) בשם התוס' בר"ה (יג, א). ולכן לכתחילה יש לשמוע גם פרשה זו עם כל הדקדוקים.

עמידה בשעת הקריאה

יש הנוהגים: לעמוד בקריאת ד' פרשיות מפני התעוררות והשיבות המצווה המתקיימת פעם בשנה, והוא כעין מה שנהגו לעמוד בקריאת שירת הים, ובפרשת עשרת הדברות (ספר עדות ביהוסף מנהגי שבתות ד' פרשיות סעיף ד).

אמידת שנים מקרא

יש אומרים: שאין צריך להשלימה, **והטעם:** לפי שהסיבה שאומרים בכל שבוע שנים מקרא, הוא בכדי שכל אחד מישראל יקרא לעצמו את כל התורה מתחילה ועד סופה במשך השנה כמו שעושים בציבור, וכיון שהמעם הוא משום השלמה נראה דלא הצריכו להשלים הפרשיות אלו כיון שמשלימים וקוראים על סדר פרשת השבוע (שו"ת תרומת הדשן סימן כג).

יש הנוהגים: להשלים הפרשיות בשנים מקרא, **והטעם:** משום שהחמירו על עצמם בד' פרשיות, כיון שיש שסוברים שזכור ופרה הם מדאורייתא ובכדי לצאת ידי חובה כל השיטות (טעמי המנהגים עניני שבת אות שמו בשם דברי המודות).

משה רבינו תיקן שיקראו בתורה בשבתות ובשני וחמישי ובמועדי ישראל (ומב"ם הלכות תפילה פ"ב) מלבד זאת, ישנם עוד שבתות, בהם נוהגים לקרוא פרשה נוספת, ואלו הם: פרשת שקלים, פרשת זכור, פרשת פרה, פרשת החודש.

פרשת שקלים: היא הראשונה וקוראים אותה בשבת שלפני ראש חודש אדר, או בשבת שחל בה ראש חודש, ונאמר בה תרומת השקלים שנתנו בני ישראל למשכן, וחיוב מחיצת השקל לדורות. והמעם זכר למצוות מחצית השקל (משנ"ב תרפ"א ס"ק א). **טעם אחר:** זכר לקריאת פרשה זו בבית המקדש (מקראי קודש סימן ג).

פרשת זכור: היא השניה שנאמר בה מעשה עמלק, **והטעם:** כדי לקיים מצות זכרית מעשה עמלק וקוראים אותה בשבת הסמוכה לפורים, בכדי להקדים זכירה לעשיה וכדכתיב (אסתר ט כח) "והימים האלה נזכרים ונעשים" (משנ"ב שם).

פרשת פרה: היא השלישית והיא לפני פרשת החודש, לפי שהייתה במדבר לפני הקרבת הפסח בכדי להוות על ישראל ולטהר כדי שיעשו את הפסח בטהרה (משנ"ב שם).

פרשת החודש: היא הרביעית ונקראת סמוך לניסן, כדי לקדש את חודש ניסן כדכתיב "החודש הזה לכם ראש חודשים" (משנ"ב שם).

חיוב קריאת הד' פרשיות דאורייתא או דרבנן

פרשת שקלים ופרשת החודש הוי מדרבנן, פרשת זכור הוי מדאורייתא, דכתיב (דברים כ"ה יז) "זכור את אשר עשה וכו'" וגמרינן בגמרא דהאי זכירה הכוונה אמירה מתוך הספר דווקא ולא סגי במה שיקבע בליבו (מגילה י"א, א, משנ"ב תרפ"א ס"ק יד). ובפרשת פרה נחלקו האם היא מדאורייתא או מדרבנן.

לע"נ **אבי מורי** הרב הגאון ר' **מאיר אריה** לב זצ"ל – נלב"ע ז' טבת תשפ"א
ולע"נ **אמי מורתי** מרת **אביבה** ע"ה בת הגאון הגדול ר' **משה הרש"ל** - נלב"ע ה' תשרי תשע"ח

לדינא: פסק השו"ע (רפ"ה ז) אין צריך לקרוא פרשת יו"ט ובמשנ"ב (שם ס"ק י"ח) ביאר דהרי קרא כבר את כל התורה מידי שבת בשבתות וה"ה ד' פרשיות (אנר"מ או"ח ח"ג מ).

הפטרה: ומפטירים במלכים (ב), "בן שבע שנים יהואש במלכו" **והטעם:** לפי שמוזכר בה עניין תרומת בני ישראל לברך הבית (משנ"ב תרפ"ה ס"ק ה).

סדר הקריאה

הל ראש חודש אדר באחת מימות השבוע: מוצאים ב' ספרים, בראשון קוראים שבעה קרואים בפרשת השבוע, ובשני פרשת שקלים ומפטירים בשקלים.

והטעם שמוציאים ב' ספרים: משום מירחא דציבורא שלא יצטרכו להמתין בשעת גלילת הספר, ואע"פ שפרשת השבוע ופרשת שקלים – כי תשא סמוכות הם ולא שייך מירחא דציבורא, מוצאים ב' ספרים, **והטעם:** כדי להחשיב את הקריאה ולפרסם הדבר, ומתוך כך ישימו לב שיש כאן קריאה מיוחדת (שערי ימי הפורים פרק א).

פרשת זכור (שו"ע תרפ"ה ב)

פרשת זכור היא השנייה מד' פרשיות ולעולם היא באה בשבת לפני פורים, **והטעם:** בכדי להקדים זכירה לעשייה (משנ"ב תרפ"ה ס"ק א).

חיובו מדאורייתא

קריאה מניין: וכיון שקריאה זו מדאורייתא לפיכך יש להקפיד לשמוע במנין של עשרה וקריאה מספר תורה (מג"א רס"י תרפ"ה).

קריאה בשבת לפני פורים: בדין הוא שהיה צריך לקרוא זכור בפורים עצמו שהוא מענינו של יום שהמן הוא מזרע עמלק, אלא להודיע שקודם נס הפורים נצטונו בזכירת מחית עמלק, וקבעו קריאתה קודם לפורים וסמוך לו (חינוך מצווה תכג).

שרשי המצווה

לתת אל לבנו שכל המיצר לישראל שנאו לפני השם ב"ה, וכי לפי רעתו וגרמת רוב נזקו תהיה מפלתו ורעתו, כמו שאתה מוצא בעמלק כי מפני שעשה רעת גדולה לישראל שהתחיל הוא להזיקם ציונו הקב"ה לאבד זכרו מני ארץ ולשרש אחריו עד עולם (חינוך מצווה תרג).

סדר הקריאה

מוציאים שני ספרי תורה. בראשון קוראים את פרשת השבוע, ובשני קוראים פרשת זכור, (דברים כה יז יט) "זכור" עד "לא תשכח" (שו"ע תרפ"ה ב).

הפטרה: מפטיר (שמואל א–טו) "ויאמר שמואל... פקדתי את אשר עשה" (שו"ע תרפ"ה ב) שהוא מענין מחית עמלק.

יש אומרים: שנינון הטעמים מעכב דכיון שהטעמים הם מהתורה, כדילפינן במסכת מגילה (ג, א) מקרא ד"ויבינו במקרא" זה פיסוק טעמים, וא"כ בפרשת זכור שהיובה מדאורייתא לקרוא עם הטעמים, ואם טעה צריך לחזור (מועדים וזמנים).

האם הטעמים מעכבים

יש אומרים: שאע"פ שטעמים מדאורייתא אינו מעכב כמו שאין צריך לקרוא עם תרגום אע"פ שהוא מהתורה כדילפינן במגילה (ג, א), ואף למ"ד שמחזירים בטעה בטעמים הוא רק לקיומי דין הטעמים אבל לא דבלי זה לא יצא ידי חובה (ימי הפורים).

פרשת שקלים (שו"ע תרפ"ה א)

אמר קרא (במדבר כה יד) "זאת עולת חודש בחודשו לחודשי השנה", ולכאורה "חודשי השנה" מיותר, למדו מכך חכמים שיש חודש בשנה שצריך לחדש ולהביא בו את הקרבנות מתרומה חדשה, ומנין שחודש זה הוא חודש ניסן, גמרינן בר"ה (ו, א) בגזרה שווה "חודש" "החודש הזה לכם" שהוא חודש ניסן, ומכיוון שכך, היו אוספים לצורך כך מחצית השקל מכל אחד מישראל, ובכדי שישפיקו להביא עד ראש חודש ניסן, היו מכריזים על כך כבר בראש חודש אדר וכדאיתא במשנה בשקלים "באחד באדר משמיעים על השקלים" (שו"ע תרפ"ה א). ואנו משלמים פרים שפתינו בקריאת פרשת כי תשא דכתיב בה ענין השקלים (משנ"ב תרפ"ה ס"ק א).

והטעם בא' באדר: "אמר הקב"ה, יודע אני וגלוי לפני שעתיד המן הרשע לשקול שקלים לאחשוורוש כנגד ישראל, לכן אמר למשה שיקדימו שקלי ישראל לשקלי המן" (מסכת סופרים פכ"א ה"ג).

זמן הקריאה

בשבת שלפני ר"ח אדר, או בשבת שחל בו ר"ח אדר (מגילה כט, א, שו"ע תרפ"ה א).

פרשת הקריאה: פרשת כי תשא (שמות ל–יא) שהיא מעניין השקלים, וקוראים מתחילת הפרשה עד "לכפר על נפשותיכם" (שו"ע תרפ"ה א).

קריאה העולה

המנהג הוא שהעולה קורא בלחש עם הבעל קורא, ואין חסרון של קורא יחיד, כיון שכולם שומעים הקריאה וגם הוא נכלל בכלל עשרה (הגר"מ פינשטיין מועדי ישראל פרק 2 הערה 13).
ויש אומרים: שאין העולה צריך לקרוא "זכור" עם הבעל קורא, (עיין תשובות והנהגות חלק א סימן שצט).

ויש הנהגים: שהעולה למפטיר "זכור" הוא גם קורא את "זכור" (מעשה רב אות קלג).

והטעם: לפי שנפסק שהעולה צריך לקרוא עם הבעל קורא, בכדי שלא יהיה ברכתו לבטלה והוא דעת תוספות הרא"ש, וקימ"ל דכל כי האי גוונא שקורא עם הבעל קורא אינו נותן דעתו לקריאה עם הציבור ונמצא חסר לו במנין עשרה דהוי כקורא יחיד (ספר מאורות נתן ד' פרשיות סימן ה).

קריאה של הציבור עם הבעל קורא

יש הנהגים: שרק הבעל קורא, קורא את הקריאה ואין קוראים עימו בלחש, **והטעם:** לפי שיש חשש שמא לא ישים לב לבעל קורא ויפסיד קריאה מתוך הספר תורה (הגר"ח קניבסקי פסקי שמועות תרפה עמוד לג בהערה).

ויש הנהגים: לקרוא עם הבעל קורא, **והטעם:** לפי שחוששים לסוברים שאין שומע כעונה במחית עמלק (שו"ת מנחת אליעזר ח"ב א).

בדיוקי הקריאה

זכר (בצידה) או זכר (בסגול): מכיוון שיש אומרים שצריך לקרוא "זכר עמלק" בצירי, ויש אומרים שצריך לקרוא זכר עמלק בסגול, מחמת ספק זה חוזרים על הפסוק האחרון פעמים בכדי לצאת ידי חובת שתי השיטות (משנ"ב תרפח ס"ק יח).

יש הנהגים: לחזור רק על המילים "תמחה את זכר עמלק" (קיצור שו"ע פד ס"ק כב, הגר"ח קניבסקי).

הטעם שלא יגמור את הפסוק ויחזור עליו: משום שאם יגמור הפסוק מסתבר שיצא בדיעבד בקריאה ראשונה ולא שייך שוב לתקן (בספר שלמי תודה בשם הגרא"ל שטיינמן).

ובספר מועדים וזמנים כתב לפקפק בענין זה, וכתב שיגמור הפסוק ויחזור עליו, וכתב הטעם שאם חוזר המילים בלבד נראה כחוזר ומתקן טעות, והקריאה האחרונה היא עיקר, וא"כ אין יוצאים ידי חובה בקריאה הראשונה ואין יוצאים ידי הספק (ח"ב סימן קסז הערה א).

בקדימת זכר בסגול או בצירי

יש שהקפידו לקרוא את זכר עמלק בסגול ואח"כ בצירי, ולמעשה אין נפק"מ ואפשר להקדים ולאחר כרצון הקורא (הגר"ש אלישיב הלכות והנהגות פורים עמוד ג).

חייב נשים בשמיעת זכור.

הטעם שנשים פטורות מזכור.

החינוך (מצווה תרג) **כתב** וז"ל "ונוהגת מצווה זו רק בזכרים כו להם לעשות המלחמה ונקמת האויב ולא לנשים", ומיהו הנוהגת לשמוע ודאי שיש להם שכר.

טעם אחר: משום שהוי מצווה שהזמן גרמא שהקריאה היר רק פעם אחת בשנה וכל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות.

הטעם לומר שנשים חייבות בזכור

לפי שבמלחמת מצווה יוצאת גם כלה מחופתה, **ועוד שאין** הזכירה תלויה בכיבוש, **ועוד שיש כאן גם לאו ש"לא תשכח"** (שו"ת תורת חסד לו).

טעם אחר: שאף הם היו באותו הנס (ספר פתח שערים מגילה ו, ב).

טעם אחר: דמצוות זכור נוהגת בכל מקום ובכל זמן, וכיון שאין זמן קבוע לזכירת מעשה עמלק, אינו נחשב כמצוות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות (ספר המצות הקצר לחפ"ן חיים מצות עשה עו).

ונהגו שגם הנשים שומעות את קריאת "זכור", ויש מקומות שעושים קריאה מיוחדת בשביל הנשים, וראוי שיהיו בקריאה זו עשרה אנשים, **והטעם:** משום שלדעת המחבר (כמבואר במג"א תרפה א). קריאת זכור שחיובו מהתורה עיקרו בעשרה (הגר"ש אלישיב קונטרס הלכות והנהגות).

הוצאת ספר תורה לקריאה לנשים

יש אומרים: שאין להוציא ספר תורה ולקרוא בו קריאה מיוחדת לנשים בפני עשרה, **והטעם:** לפי שיש לחוש למה שכתב בספר תורת רפאל להגאון ר' רפאל שפירא ז"ל (בסימן ב בשם הבאר שבע ומשכנות יעקב) שיש חיוב ברכה מדאורייתא בכל עת שקוראים בתורה בציבור, וגם אם קוראים בלי עשרה אנשים בתורה דאין בזה חיוב ברכה מדאורייתא אכתי יש בזה משום זלזול התורה (שבות יצחק פרק יא א ג בשם הגריש"א הגר"מ פינשטיין מובא בספר מועדי ישורון).

עצה לדבר שיהיו עשרה שישמעו זכור מאוחר יותר ויברכו על הקריאה והפטרה ויתפללו מוסף אח"כ כדי שלא לשנות את

המזוזה קודם הקריאה: נהגו להכריז קודם הקריאה לפרשת זכור ופרה שיכון כל אחד לצאת ידי חובה גם בברכות ובקריאה (הג' חתם סופר שבסוף השו"ע סימן תרפ"ה שכך נהג החת"ס).

להזות בגליו אחד הקריאה: יש הנוהגים להכות ברגליהם אחר קריאת פרשת זכור, והטעם כדי לקיים מחית עמלק.

הטעם שאין מברכים על זמירת עמלק

כיון שאין הקב"ה שמח במפלתם של רשעים (מגילה י').

טעם אחר: לפי שאין מברכים על קללה (מההר"ם שיק או"ח סימן שלו בשם רשב"א בתשובות סימן י"ח).

טעם אחר: לפי שעיקר מצוות זכירת מעשה עמלק היא מחית עמלק, נמצא שיסוד המצווה לקלקל ולהשחית, ועל השחתה אין מברכים ואפילו על השחתה של אומות העולם מדחזינן (מגילה י, ב) דאמר הקב"ה מעשיה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה (כה"ח תרפ"ה ס"ק כט, בשם יפה לב אות ג).

טעם אחר: לפי שכל מצווה שאין עשיתה גמר מצותה אין מברכים עליה, ומאחר ויסוד הזכירה היא כדי להלחם בו ולמחותו, נמצא שמצוות הזכירה אינה גמר מצוה ולכן אין מברכים (שבט יהודה סימן לב).

טעם אחר: אין מברכים על מצווה שמוטלת על הציבור (תשובות הרשב"א ח"א סימן יח) ומאחר שמצוות זכירת מעשה עמלק אינה מוטלת על היחיד (כמבואר בט"ז תרפ"ה ז) אלא על הרבים אין מברכים (שבט יהודה שם).

והטעם שזמירת מעשה עמלק די בקריאה פעם אחת בשנה

לפי שצוותה התורה לא תשכח, ומצאנו ששיעור שיכחה הוא י"ב חודש, לגבי אבידה שמשכתח ב"ב חודש (בב"מ כח.) וכן גזירה על המת שמשכתח אחר י"ב חודש, ולכן מהני פעם בשנה (מהר"ם שיק על תרי"ג מצוות מצווה תרח).

הסדר, וגם אם נמצאים בבית הכנסת בזמן הקריאה יכולים לבזבז לא לצאת ידי חובה כדי שיוכלו להוציא אח"כ ידי חובה.

עוד עצה: שיקראו זכור בתחילת תפילת מנחה באופן שהעולה השלישי יכוון בברכה גם על קריאת זכור ואחר שיקראו בפרשת שבוע יגללו הספר ויקראו פרשת זכור ואח"כ יברך ברכה אחרונה (שבות יצחק פרק יא א ב בשם הגריש"א).

קטנים

קטנים חייבים מדין חינוך ככל המצוות שחייבים מדין חינוך וזמנו, משיכול הקטן לזכור מעשה עמלק (ספר חינוך ישראל חלק א פרק ב סימן כב).

בדיני הקריאה קריאה בעשרה

הטעם שצריך לקרוא בעשרה לפי שעיקר המצווה בציבור כיון שהזכירה תכלית המחיה והמלחמה בעמלק, וכשם שמצוות המלחמה עיקרה על הציבור, כמו כן עיקר מצוות הזכירה בציבור (מהר"ם שיק או"ח סימן של"ו).

וכן כתב הקרן אורה (ברכות דף ג ע"א ד"ה ואודי) דכיון דכוונת הזכירה היא לנקום נקמת השם מאת החטאים האלה ודבר זה מוטל על הציבור. ונצ"ב שהרי מצות מחית עמלק שייכת גם ביחיד.

טעם אחר: דכיון שהזכירה הוי מצווה מדאורייתא הוי דבר שבקדושה דבעי עשרה (שו"ת תורת חסד לו ב).

מונה בקריאה ובברכות

א. צריך הבעל קורא לכוון להוציא את השומעים גם בקריאה וגם בברכות שלפניה ואחריה והטעם דיש סוברים שהברכות על הקריאה הם ברכת המצווה של זכירת מעשה עמלק (לבוש תרפ"ה, וכן מנהגי החת"ס),

ב. כמו כן על הציבור להתכוון לצאת ידי חובה בברכות ובקריאה כדיון כל מצוות הצריכות כוונה, שבדאורייתא לית מאן דפליג בזה (שו"ע קמו, משנ"ב תרפ"ה ס"ק ג).

ג. לקיים ולצאת ידי חובה שתי מצוות עשה של זכירת מעשה עמלק (מנהגי חת"ס ט ג, כה"ח תרפ"ה ס"ק ג).

ד. לכוון שזו תהיה כברכת המצוות על זכירת מחית עמלק (הגרי"ש אלישיב, הלכות והנהגות פורים עמוד 2).

במנהגי הקריאה

לקרוא בס"ת המהודד ביותר – להוציא את הספר תורה המהודד ביותר בכשרותו שיש בבית הכנסת (לקט יושר עמוד קנ"ג שערי אפרים שער ח פה).

ניתן להשיג ספרי לב המועדים פורים וחודש אדר, חודש ניסן וחג הפסח, הגדה של פסח בבית המחבר ראב"ד 5 אלעד 052-7668608

